

व्याकरणशास्त्रीयपाठ्यक्रमः
आचार्यद्वितीयवर्षम् (तृतीयसत्रार्द्धः)

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः – स्त्रीप्रत्ययविमर्शः।	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट्)
DSCC – 24 प्रथमपत्रम्	1.	‘स्त्रियाम्’ इति सूत्रादारभ्य ‘प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यात् इदाप्यसुपः’ इति सूत्रान्तः।	1
	2.	‘न यासयोः’ इति सूत्रादारभ्य ‘कौरव्यमाण्डूकाभ्यां च’ इति सूत्रान्तः।	1
	3.	‘वयसि प्रथमे’ इति सूत्रादारभ्य ‘अर्यक्षत्रियाभ्यां वा स्वार्थे’ इति वार्तिकान्तः।	1
	4.	‘क्रीतात्करणपूर्वात्’ इति सूत्रादारभ्य ‘यूनस्तिः’ इति सूत्रान्तः।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थः—लघुशब्देन्दुशेखरः ।

सहायकग्रन्थाः –

1. षट्ठीकोपेतः

सम्पादकः – प्रो. बालशास्त्री

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।

3. मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली।

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

2. लघुशब्देन्दुशेखरस्वाध्यायः

रचनाकारः – प्रो. बोधकुमारझाः

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नई दिल्ली ।

4. दीपिकरीक – प. श्रीतारामन्त्रसाः

कामेश्वरसिंहदरभङ्गः 1948 ई. विश्वविद्यालयः,
परभक्षी ।

प्रमाणितः
23/12/2024

23/12/24 12

अथवा

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः – विशेषसूत्रभाष्यम् ।	अर्जिताङ्कः(क्रेडिट्)
DSCC – 24 प्रथमपत्रम्	1.	‘अनभिहिते’, ‘सुप आत्मनः क्यच्’ इति सूत्रद्वयभाष्यम्।	1
	2.	‘सार्वधातुके यक्’, ‘कर्मवत् कर्मणा तुल्यक्रियः’ इति सूत्रद्वयभाष्यम्।	1
	3.	‘लटः शतृशानचावप्रथमासमानाधिकरणे’, ‘समानकर्तृकयोः पूर्वकाले’ इति सूत्रद्वयभाष्यम्।	1
	4.	‘लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः’, ‘स्त्रियाम्’ इति सूत्रद्वयभाष्यम्।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थाः – पातञ्जलमहाभाष्यम् ।

सहायकग्रन्थः -

1. प्रदीपोद्योतव्याख्या

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली ।

3. व्याख्याता – आचार्य युधिष्ठिर मीमांसक

रामलाल कपूर ट्रस्ट प्रेस, बहालगढ (सोनीपत) वाराणसी।

2. व्याख्याता – प. चारुदेव शास्त्री

श्रीमोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।

4. प्रकाशव्याख्या – आचार्यजयशङ्करलालत्रिपाठी

ठाकुर प्रसाद पुस्तक भण्डार, हरियाणा।

5. व्याख्याता – म.म.वासुदेवशास्त्री अभ्यङ्कर

डेक्कन एज्युकेशन सोसायटी, पुणे।

6. व्याकरणमहाभाष्यम्

– by S.D. Joshi & J. A.F. Roodbergen

Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune.

7. मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितम्

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली।

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

[Handwritten signatures and dates]
23/11/24

अथवा

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः- कौस्तुभस्य प्रथमाहिनकम् ।	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट्)
DSCC - 24 प्रथमपत्रम्	1.	आदितः स्फोटनिरूपणान्तम् ।	1
	2.	व्याकरणाध्ययनप्रयोजनतः फलकथनस्य आवश्यकत्वविचारान्तम् ।	1
	3.	साधुत्वनिरूपणतः नियमपरिसङ्ख्याविचारान्तम् ।	1
	4.	अपशब्दानां वाचकत्वविचारतः वर्णसमाम्नायप्रयोजनविचारान्तम् ।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थः-शब्दकौस्तुभः ।

टिप्पणी - तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

[Signature]
23/11/24

[Signature]
23/12/24

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः – धात्वर्थलकारार्थयोः विचारः ।	अर्जिताङ्कः(क्रेडिट्)
DSCC – 25 द्वितीयपत्रम्	1.	‘श्रीलक्ष्मीरमणम्---’ इत्यतः ‘उत्सर्गोऽयं कर्मकर्तृ---’ इति कारिकाव्याख्यानतः।	1
	2.	‘एवं सूचीकटाहन्यायेन’ इत्यतः ‘धात्वर्थत्वं क्रियात्वं च---’ इत्यादिकारिकाव्याख्यानतः।	1
	3.	‘नन्वस्यैव धातुत्वे अस्तीत्यादौ’ इत्यतः ‘असाधुरनुमानेन इत्यत्र वक्ष्यामः’ इत्यन्तः।	1
	4.	‘वर्तमाने परोक्षे श्वो---’ इत्यतः ‘मीमांसकैः लेट् व्यवहियत इति दिग्’ इत्यन्तः ।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थाः – वैयाकरणभूषणसारः ।

सहायकग्रन्थः –

1. प्रभा-दर्पण-व्याख्याद्वयोपेतः

– श्रीबालकृष्णपञ्चोली, श्रीहरिवल्लभशास्त्री

चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी ।

3. मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली।

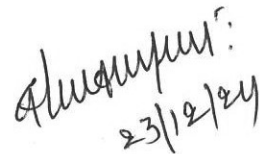
2. सरलाव्याख्या सुबोधिनीटिप्पणी च

- श्रीगोपालशास्त्रीनेने, श्रीरामप्रसादत्रिपाठी

चौखम्बा अमरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

 23/11/24
15

 23/12/24

अथवा

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः – विशेषसूत्रभाष्यम् ।	अर्जिताङ्कः(क्रेडिट्)
DSCC – 25 द्वितीयपत्रम्	1.	सरूपसूत्रभाष्यम् ।	1
	2.	भूवादिसूत्रभाष्यम् ।	1
	3.	'समर्थः पदविधिः' इति सूत्रभाष्यम्।	1
	4.	'चार्थे द्वन्द्वः' इति सूत्रभाष्यम्।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थः—पातञ्जलमहाभाष्यम् ।

सहायकग्रन्थः -

1. प्रदीपोद्योतव्याख्या
राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली ।	2. व्याख्याता – प. चारुदेव शास्त्री
श्रीमोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
3. व्याख्याता – आचार्य युधिष्ठिर मीमांसक
रामलाल कपूर ट्रस्ट प्रेस, बहालगढ (सोनीपत) वाराणसी।	4. प्रकाशव्याख्या –आचार्यजयशङ्करलालत्रिपाठी
ठाकुर प्रसाद पुस्तक भण्डार, हरियाणा।
5. व्याख्याता – म.म.वासुदेवशास्त्री अभ्यङ्कर
डेक्कन एज्युकेशन सोसायटी, पुणे।	6. व्याकरणमहाभाष्यम्
– by S.D. Joshi & J. A.F. Roodbergen
Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune.
7. मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितम्
राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली।	8. समर्थाह्निक of व्याकरण महाभाष्य
by S.D. Joshi, CASS, University of Pune

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

[Signature]
23/12/24

[Signature]
23/12/24

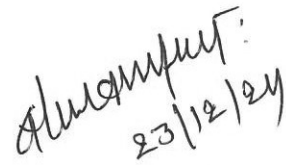
अथवा

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः- कौस्तुभस्य द्वितीयाह्निकम् ।	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट्)
DSCC – 25 प्रथमपत्रम्	1.	अक्षरसमाम्नाये सन्ध्यभावतः वर्णेषु जातिव्यक्तिपक्षौ यावत् ।	1
	2.	लृकारोपदेशप्रयोजनतः सन्ध्यक्षरेषु तपरोपदेशखण्डनान्तम् ।	1
	3.	वर्णकदेशस्य वर्णग्रहणेनाग्रहणमित्यतः हकारग्रहणप्रयोजनान्तम् ।	1
	4.	'अयोगवाहानामक्षरसमाम्नाये उपदेशः' इत्यतः अनुबन्धानां प्रत्याहारेषु उपयोगः इत्यन्तम् ।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थः- शब्दकौस्तुभः ।

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

23/12/24

23/12/24

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः – बाधबीजप्रकरणतः सन्निपातपरिभाषान्तं शास्त्रशेषप्रकरणम् ।	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट्)
DSCC – 26 तृतीयपत्रम्	1.	‘परनित्यान्तरङ्गापवादानामि’त्यतः ‘असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे’ इति परिभाषाव्याख्यानान्तम् ।	1
	2.	‘नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रकृतिः’ इत्यतः ‘प्रकल्प्य चापवादविषयं तत उत्सर्गोऽभि-निविशते’ इति परिभाषाव्याख्यानान्तम् ।	1
	3.	‘उपसञ्जनिष्यमाणनिमित्तोप्यपवाद उपसञ्जातनिमित्तमप्युत्सर्गं बाधत’ इति परिभाषातः ‘नञिवयुक्तमन्य-सदृशाधिकरणेतथाह्यर्थगतिः’ इति परिभाषाव्याख्यानान्तम्।	1
	4.	‘गतिकारकोपपदानां कृद्धिः सह समासवचनं प्राक् सुबुत्पत्तेः’ इत्यतः ‘सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य’ इति परिभाषाव्याख्यानान्तम्।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थः—परिभाषेन्दुशेखरः।

सहायकग्रन्थः -

1.विजयाव्याख्या- आचार्यजयदेवमिश्रः

चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

3.चन्द्रिकाव्याख्यया बालबोधिनीव्याख्यया च सहितः

व्याख्याता सम्पादकश्च – आचार्यः श्रीपादसत्यनारायणमूर्तिः

राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपतिः ।

2.भूतिव्याख्या - म.म.के.तात्याशास्त्री

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।

4. मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली।

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

5. सुबोधिनीव्याख्या – आचार्य विश्वनाथ मिश्र
चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली ।

स/प्र/म
23/12/24

प्रमुख्यम्
23/12/24

पत्रसङ्ख्या	भागक्रमः	पाठ्यांशः – पाणिनीयशिक्षा, संस्कृतभाषाविज्ञानञ्च ।	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट्)
DSCC – 27 चतुर्थपत्रम्	1.	पाणिनीयशिक्षा ।	1
	2.	भाषापरिभाषा, भाषोत्पत्तिः, भाषायाः विभिन्नरूपाणि, भाषावर्गीकरणम्, भारत-यूरोपीयपरिवारः, लौकिकवैदिकभाषयोर्भेदः ।	1
	3.	ध्वनिविज्ञानम्(Phonetics) - ध्वनेः पक्षत्रयम्, ध्वनीनां वर्गीकरणम्, ध्वनिभेदाः, ध्वनिगुणाः, ध्वनेः भौतिकगुणाः, ध्वनिनियमाः। वर्णविज्ञानम् (Phonology) पदविज्ञानम्(Morphology) – पदरचनापद्धतिः, पदविभागः, व्याकरणिककोटयः, पदसम्बन्धिरूपपरिवर्तनकारणानि, शब्दनित्यत्वविचारः ।	1
	4.	वाक्यविज्ञानम् (Syntax) – अभिहितान्वयवादः, अन्विताभिधानवादः, शाब्दबोधसहकारिकारणानि । अर्थविज्ञानम् (Semantics) – शब्दार्थसम्बन्धः, सङ्केतग्रहसाधनानि, सङ्केतग्रहबाधकानि, पाश्चात्यविदुषामर्थबोधसाधनानि, अनेकार्थकशब्दाना- मर्थनिर्णयसाधनम्, अर्थपरिवर्तनकारणानि।	1
		आहत्य	4

सन्दर्भग्रन्थः— (क) पाणिनीयशिक्षा (ख) भाषाविज्ञानम्

सहायकग्रन्थः –

 22/11/24

(क) 1. आचार्यः अवस्थी बच्चूलालो ज्ञानोपाह्वः

प्रकाशकः – श्रीनिवासरथः

उज्जयिनीस्थ-कालिदास-अकादेमी-निदेशकः

(ख) 3. Phonetics in Ancient India

by W.S. Allen, Oxford University Press,
1953

(ख)5. संस्कृतभाषाविज्ञानम् – चक्रवर्त्तीश्रीरामाधीनचतुर्वेदी

चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी

(ख) 1. आचार्य देवेन्द्रनाथ शर्मा

राधाकृष्णप्रकाशन, नई दिल्ली ।

(ख) 2. भाषाविज्ञान - डॉ.भोलानाथ तिवारी

किताब महल प्राइवेट लिमिटेड इलाहाबाद ।

(ख) 4. Modern linguistic in ancient Indian

by John, Lowe Cambridge University
press, 2024

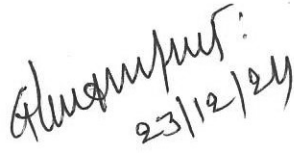
(ख) 6. अर्थविज्ञान एवं व्याकरण दर्शन

- कपिलदेव द्विवेदी आचार्य

हिन्दुस्तानी एकेडमी, उ. प्र. इलाहाबाद।

टिप्पणी – तत्तत्क्षेत्रीयभाषायां प्रामाणिक्याः व्याख्यायाः अपि अत्र साहाय्यं ग्रहीतुं शक्यते ।

 23/12/24

 23/12/24